

ÖSSZEFOGLALÁS

JELENTÉS A MŰVÉSZETI ÉS KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK SZEREPÉRŐL A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉG ÉS INTERKULTURÁLIS PÁRBESZÉD ELŐMOZDÍTÁSÁBAN

NYITOTT KOORDINÁCIÓS MÓDSZER (OMC)
TAGÁLLAMI SZAKÉRTŐKBŐL ÁLLÓ MUNKACSOPORT
A KULTURÁLIS SOKSZÍNŰSÉGÉRT ÉS INTERKULTURÁLIS PÁRBESZÉDÉRT

1 | Bevezetés

A legtöbb EU tagállam nehéz időket él át, és ez a szélsőséges és xenofób nézetek előretöréséhez vezethet. A közintézmények felelőssége, hogy mindezekre reagálva aktívan járuljanak hozzá a társadalmi kohézió erősítéséhez. Ez a kulturális és művészeti intézmények felelőssége is. Fontos kiemelni, hogy nem csak társadalmi és gazdasági, hanem sokkal inkább szimbolikus és kulturális kérdésekről van szó.

A kulturális intézmények kiemelt szerepet játszhatnak az összetartóbb és nyitottabb társadalom létrehozásában, segítve a más kultúrák megismerését és helyet biztosítva a kultúrák találkozásához.

A kulturális intézményeknek átfogóan felül kell vizsgálniuk jelenlegi működésüket, ha meg kívánják felelni ezeknek a kihívásoknak. Egy olyan társadalom igényeinek kell megfelelniük, amely kulturálisan sokkal összetettebbé és sokszínűbbé vált az intézmények létrejötte óta.

A szakértői munkacsoport munkája azon a szilárd meggyőződésen alapult, hogy a kulturális sokszínűség Európa számára értéket és előnyt jelent. Az európai kulturális intézményeknek most nagyszerű alkalmuk nyílik arra, hogy befogadják és támogassák a különböző kultúrákból származó tehetségeket, és a művészi alkotásban teret engedjenek a hibridizációnak és innovációnak.

2 | A jelentés háttere

A jelentés az EU tagállamait képviselő 25 szakértőből álló munkacsoport által végzett munka eredménye. A munkacsoport 2012. decemberben kezdte meg működését a Tanács 2011-2014 közötti időszakra szóló kulturális munkatervére alapján, amely az Európai Kulturális Menetrendet hajtja végre. A munka egy korábbi munkacsoport eredményeire épült, amely szélesebb körben vizsgálta a művészetek és kulturális intézmények szerepét a kultúrához való könnyebb hozzáférés és a kultúrában történő szélesebb körű részvétel elősegítése terén.

A csoport munkája során a Nyitott Koordinációs Módszert (OMC) alkalmazta, amely az EU tagállamai közötti olyan önkéntes együttműködés, melynek célja a döntéshozatal javítása a szerzett tapasztalatok megosztása révén.

3 | Kinek szól a jelentés?

A jelentés a tagállami hatóságok felkérésére készült, a Tanács kulturális munkatervének keretében, így elsősorban politikai döntéshozóknak szól, rámutatva olyan politikai és szabályozási alapelvekre, amelyek átvétele javasolt lehet. Ugyanakkor, mivel a tényleges változást csak maguk az intézmények indíthatják el és valósíthatják meg, a jelentés a kulturális menedzsereknek is szól, eszközt és inspirációs forrást kínálva. Végül a jelentés olyan ajánlásokat is megfogalmaz, amelyek EU szintű átvétele elősegítheti a kérdéskör további vizsgálatát és konkrét kezdeményezések meghozatalát.

4 | Mit tartalmaz a jelentés?

A jelentés olyan intézmények szabályzatait, működését és gyakorlatát elemzi, amelyek programjaikon keresztül vegyes összetételű közönséget igyekeznek megszólítani. Megvizsgálja a fő kihívásokat, elemzi a **sikertényezőket**, végül **konkrét ajánlásokat fogalmaz meg**.

5 | Politikai intézkedések

A munkacsoport érdeklődésének középpontjában kezdetben az állami politikai intézkedések vizsgálata állt. Az alapfeltevés az volt, hogy a kulturális intézmények kezdeményezései sokkal hatékonyabbak lehetnének, ha azok mögött egyértelmű politikai iránymutatás és értékelés állna a finanszírozó hatóságok részéről. Az elemzés ugyanakkor azt mutatta, hogy Európában csak kevés ilyen politikai intézkedés lelhető fel. A legtöbb esetben a kultúrák közötti párbeszéd európai évének megvalósítására kialakított nemzeti stratégiák nem öltöttek testet hosszú távú politikákban.

Természetesen kiemelten fontos a **politikai akarat** megléte, tekintettel számos tagállam jelenlegi politikai környezetére. De a politikai akarat létezése önmagában még nem elég, annak **elég erősnek kell lennie ahhoz, hogy legyőzze a rendszer tehetetlenségét** és ellenállását, és valós tettekhez vezessen.

A művészetek interkulturális stratégiájának létrehozását emellett az is gátolja, ha a **felelősök nincsenek egyértelműen meghatározva**. Az interkulturális stratégiákhoz szektorok, intézmények és kormányzati szervek közötti felelősség-megosztás szükséges – ez még nehezebbé teszi a tényleges **projektgazdák és felelősök** meghatározását, a folyamat motorjának felismerését, amely a dolgokat ténylegesen előreviszi.

Ezzel kapcsolatos dilemma, hogy az interkulturális stratégiák konkrét és különálló irányelvi keretrendszerként alkossanak-e, vagy az interkulturális párbeszédet az átfogó, általános művészeti irányelvi keretrendszerbe kell-e beilleszteni. Mindkét megközelítésnek megvannak a kockázatait és előnyei, és a jelentés példákon keresztül tárgyalja ezeket.

6 | Intézmények gyakorlata: négy összefüggő szempont

A sokszínű közönség hatékonyabb kiszolgálásához a kulturális intézményeknek jelentősen felül kell vizsgálniuk működésüket. A munkacsoport négy szorosan összefüggő szempontot azonosított, melyeket ennek során figyelembe kell venni:

- **Programválasztás:** az intézmény tevékenységeinek tartalma (repertoár, gyűjtemények és értelmezésük) mennyiben releváns a különféle társadalmi és kulturális háttérrel rendelkező emberek számára? Hogyan tehető relevánssá szélesebb közönség számára?

- **Munkaerő:** döntéshozatali szinten és a kulturális intézmények dolgozóinak körében hogyan lehetne a sokszínűséget jobban képviselni? Mivel lehetne ösztönözni a változást? Hogyan lehetne a dolgozókat az interkulturális párbeszéd menedzseléséhez szükséges készségekkel és ismeretekkel felruházni, és interkulturális kompetenciájukat fejleszteni?
- **Új közönség elérése:** még ha meg is szűnnek a pénzügyi és fizikai akadályok, sokan az információhiány és a helyzet ismeretének hiánya miatt nem férnek hozzá a kultúrához. Hogyan lehetne az érdeklődést felkelteni?
- **Környezet biztosítása a találkozásokhoz:** hogyan lehet semleges tereket létrehozni, ahol mindenki jól, biztonságban és kényelemben érzi magát?

A munkacsoport számos példán keresztül tanulmányozta, hogy a tagállamokban működő kulturális intézmények hogyan kezelték ezeket a szempontokat, majd azonosították a sikertényezőket, és ajánlásokat fogalmaztak meg.

7 | Sikertényezők

A diverzitást hatékonyan támogatni és felkarolni kívánó kulturális intézmények kezdeményezéseinek sikeréhez fontos feltétel, hogy a cél és az erőfeszítés explicit módon megfogalmazódjon és abban minden érintett osztozzon.

Néhány fontos tényező, amit szem előtt kell tartani: **a meglevő és potenciális közönség igényeinek ismerete** a programok meghatározásához; a kulturális kezdeményezést alkotó értéklánc **összes különféle szakaszának** figyelembe vétele; fontos, hogy **a közönséggel együtt és nem pusztán a közönségért dolgozzunk**, így a hangsúly legyen a részvételen és együttes alkotáson; kulturális közvetítők bevonása; **együttműködés az intézmények és más szereplők, például civil szervezetek között**; **a munkatársak képzése**; az intézmények **kommunikációs politikája**; **hosszú távra tervezés, de világos, kis lépésekben**; **értékelés**; az eredményekről szóló **információk terjesztése széles körben**.

8 | Ajánlások

A munkacsoport néhány ajánlást is megfogalmazott, elsősorban a **kulturális intézmények** számára, mivel a változás a szervezeteken belül történik. Néhány az ajánlások közül:

- **Hirdessük az elkötelezettséget.** A változás eredményesebb, ha explicit stratégián alapul.
- **Kínáljunk minőségi művészetben alapuló programokat mindenkinek**, ahelyett, hogy specifikus csoportokat céloznánk az intézmény küldetésének margóján szervezett, kiegészítő tevékenység keretében.
- **Vegyük figyelembe a közönséghez jelenleg nem tartozók igényeit** felmérések, a közösségekkel való kapcsolatfelvétel és civil szervezetek útján. Ha világosabban értjük igényeiket és helyzetüket, jobban tudunk olyan stratégiát kialakítani, amivel becsábíthatjuk őket – a hagyományos közönség megtartása mellett.
- **Helyi szintű működés**, dolgozzunk együtt helyi közösségi központokkal és közösségi nagykövetekkel.
- Célozzuk meg a **gyerekeket és fiatalokat** – ők a jövő kulturális örökségének letéteményesei.
- **Biztosítsuk a kollégák körében** a kulturális diverzitás és interkulturális párbeszéd menedzseléséhez szükséges készségeket és ismereteket tréningek és megbeszélések révén, más szervezetekkel együttműködve.
- **Értékeljük és javítsuk a toborzási folyamatot**, a pozíciókat hirdessük meg különböző csatornákon és biztosítsuk az eljárások átláthatóságát.
- **Legyünk kreatívak, innovatívak, ne ragaszkodjunk megkötésekhez és helyszínekhez**, a rendelkezésre álló tér innovatív használatával szélesebb közönséget is elérhetünk együttes alkotás és a művészeti alkotásba bevonás révén, dolgozhatunk az intézmény falain kívül is, akár virtuális térben is.

A munkacsoport figyelmeztet arra, hogy a folyamat lassú lehet, és kitartást igényel; a lépésenkénti tervezés segíthet fenntartani a motivációt.

A munkacsoport a **döntéshozók részére** is megfogalmazott javaslatokat (**finanszírozó hatóságok nemzeti vagy regionális szinten**). A kulturális intézmények szerepének kiterjesztése és a társadalmi haladás ügynökeiként való működésük a köz érdeke, és az intézmények közösségi finanszírozására vonatkozó kezdeményezések sokkal eredményesebbek lehetnek, ha azok mögött politikai iránymutatás is áll. Néhány fontosabb ajánlás:

- **A felelősségi körök világos rögzítése**, meghatározva, hogy ki mit tesz az interkulturális párbeszéd előmozdítása érdekében; egyértelműen meg kell határozni a feladatokat és felelőségeket az érintett szervezeteknél.
- **A finanszírozás és irányítás hosszú távra történő tervezése**, azt is figyelembe véve, hogy a sokszínűség eredményesebb kiszolgálása nem feltétlenül igényel többletforrásokat, hanem inkább a források jelenlegi felhasználásának újragondolását.
- A kulturális intézményeknek nyújtott pénzügyi támogatás kritériumai között **a kulturális sokszínűség és interkulturális párbeszéd előmozdítását értékelő kritérium** szerepeltetése.
- A nagyobb és kisebb (helyi) kulturális intézmények közötti együttműködés fejlesztése, a **közös munka platformjainak** kialakítása.
- A stratégiák javítása és a konkrét eredmények elérése érdekében szükséges lehet a **folyamatos értékelés bevezetése**.

Míg a kulturális politika kialakítása és támogatása elsősorban a tagállamok feladata, **az EU kulcsszerepet játszhat** az információcsere, a jó gyakorlati megoldások megosztása, és az interkulturális párbeszéd feladatának előmozdítása terén. Ennek érdekében javasolt:

- **referenciaértékek (benchmark) kialakítása a kulturális intézmények számára**, hogy a sokszínűség kezelése és előmozdítása valamilyen formában mérhetővé váljon, referencia-értéket és iránymutatást biztosítva az intézmények és finanszírozó hatóságok számára.
- **a kulturális intézményeknek adható „európai interkulturális cím” vagy hasonló elismerés kialakítása**, amelyet a civil társadalom és kulturális intézmények adhatnak.
- **a tapasztalat- és információcsere támogatása** a kulturális intézmények között a Kreatív Európa program keretében.

A teljes jelentés az alábbi címen érhető el:

http://ec.europa.eu/culture/library/index_en.htm

http://ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf

Az OMC munkacsoport elnöke:

Dr Sonja Kralj Bervar, email: sonja.kralj-bervar@gov.si

További információk:

Európai Biztosság

Oktatási és kulturális főigazgatóság

E igazgatóság – Kultúra és kreativitás

E1 egység – Kultúrpolitika és interkulturális párbeszéd

Email: EAC-UNITE-E1@ec.europa.eu